

Constantin Elen

Din nou despre termenul *limigantes*

Again about the term *limigantes*

Abstract: *The term limigantes can be understood only as limes gentes – the “border nations”. This terminological innovation was noticed in the literary sources belonging to that epoch.*

Cuvinte cheie: *limigantes, termeni administrativi, semnificație*

Keywords: *limigantes, administratives terms, meaning*

Una dintre obiecțiile aduse lecturii canonice a vocabulei *limigantes* ca termen de uz administrativ, compus din radicalii de sine stătători *limes* și *gentes* (având așadar sensul explicit de *neamuri ale frontierei*) este legată de utilizarea sa rarisimă, consemnată până la noi practic de un singur izvor documentar: „Istoria Romană” a lui Ammianus Marcellinus. Vom începe prin a semnala că obiecția este de slabă putere argumentativă, atât pentru că *frecvența* utilizării unui termen nu este de natură să furnizeze – sau, în cazul dat, să pună sub semnul întrebării – *sensul* acestuia, cât și pentru că un element de terminologie cu specializare îngustă¹ este, prin definiție (sau și mai precis, prin dimensiunea categorial-taxonomică a definiției sale), de un număr drastic limitat de vorbitori². Adăugăm la aceasta și faptul că vocabula *limigantes* a avut o utilizare limitată în timp³, instituția pe care aceasta o acoperea pierzându-și rațiunea de a fi la relativ scurt timp după dezvoltarea sa din mai vechea instituție a *foedus*-ului, adică într-un interval acoperind, *grosso modo*, doar perioada dinastiei constantiniene (secolul IV).

Chiar așa stând lucrurile, contextul terminologic al secolului cu pricina oferă suficiente elemente de sprijin în favoarea lecturii canonice *limes gentes* și nici măcar unul

1. Termenul *limigantes* are o aplicabilitate circumscrișă domeniului foarte specializat al administrației diplomatice, al cărui jargon era utilizat în antichitatea romană (ca și astăzi, de altfel) de segmente minuscule ale populației alfabetizate

2. Atragem atenția că Ammianus nu folosește termenul în mod accidental, eventual ca o inovație stilistică, ci în mod repetat și cu o mare consecvență a încărcăturii semnifice, pe deplin susținută de context.

3. Argumentarea acestei aserțiuni, pe larg, la Laurențiu Nistorescu, *Raporturile dintre populațiile de frontieră și instituțiile Imperiului Roman. Cazul limiganților*, în „Quaestiones Romanicae” nr. II/2, ed. Universitatea de Vest Timișoara & Universitatea Szeged - Jate Press, pg. 839-847

singur de natură a genera rezerve⁴. Primul, deja pus în valoare de comentatori⁵, ține de faptul că vocabula *limigantes* nu s-a dezvoltat izolat, ci într-o familie terminologică mai largă, bine reprezentată de mult mai frecvent utilizații termenii *conecși limes* și *limitanei*⁶ – în cel de-al doilea caz, aflându-ne în fața unei instituții construite „în oglindă” cu cea a *limiganților*, context ce limitează și mai mult plaja interpretativă. Aici trebuie să adăugăm și existența unor contexte frazeologice preconstitutive, de asemenea având statut de fapt certificat documentar, care supraconfirmă univocitatea lecturii canonice. Poate cel mai relevant exemplu îl constituie sintagma utilizată în corpul „*Historia Augusta*”: *gentes omnes ab Illyrici limite*⁷ (subl. ns.) – relevanța fiind cu atât mai ridicată cu cât formula face explicit și nemijlocit trimitere la realitățile etno-politice din spațiul și epoca în care se manifestă *limiganții* lui Ammianus.

4. Reținem ca pe o curiozitate extraștiințifică tentativa de a asocia vocabulele *limigantes* și *argaragantes/ arcaragantes* cu etnonimul *antes*: pe de o parte, o astfel de abordare încalcă principiul de identificare corectă a unui radical (care este *gantes/gentes* și nicidecum *antes*), pe de alta, aducerea în discuție a anților în contextul evenimentelor de până în anul 358 este cu totul lipsit de motivație, în primul rând din perspectiva geografiei etno-politice

5. Vezi nota 3

6. Despre valoarea lor semantică, la Benjamin Isac, *The Meaning of the Terms Limes and Limitanei*, în „*The Journal of Roman Studies*”, vol. 78 (1988), pg. 125-147.

7. *Hist. Aug., Marcus Ant.*, 22, 2